

TEKSTEN [niet chronologisch op data]

Veranderingen in machtsverh. tussen mannen en vrouwen is slechts voor een deel terug te voeren op bewuste strijd. Voor een belangrijk zijn deze ook een gevolg v onderliggende sociaal-culturele ontwikkelingen.

Badinter, Franse filosoof: oude model v elkaar aanvullende mannen en vrouwen is verdwenen dit werd door, Van Stolk & Wouters, sociologen genoemd: het relatie-ideaal v "harmonieuze ongelijkheid". Badinter: "Wat is nog het specifieke karakter v de een en de ander?"

Ook dit geldt niet voor alle sociale klassen in gelijke mate. In lagere klassen is de scheidslijn tussen vrouwen- en mannetaken, en tussen mannelijke en vrouwelijke eigenschappen en bekwaamheden, vooralsnog strikter dan in hogere klassen het geval is. > Badinter: model v complementariteit is vervangen door dat vd overeenkomst: mannen en vrouwen gaan steeds meer op elkaar lijken. [Dit laatste wordt bestreden door rrm stroming binnen de *vrouwenbeweging*, die zowel tijdens de *eerste als de tweede feministische golf* van zich deed horen: Vrouwen moeten niet streven naar gelijkheid met de man, maar juist de verschillen accentueren.

Veel ingrijpende veranderingen in de eisen vd huidige Europese samenleving zijn voor veel mannen en vrouwen onduidelijk en verwarrend.

Arbeidsparticipatie v vrouwen:

1/ positieverbetering en dus machtswinst, maar ook:

2/ positieverslechtering, vanwege dubbele belasting. [meeste werkende vrouwen zijn niet ontslagen v huishoudelijke verantwoordelijkheden]

3/ ander pessimistisch geluid: stijging armoede onder vrouwen:

#- door sterk gestegen echtscheidingscijfers moeten veel meer dan vroeger in gezinsonderhoud voorzien

#- in veel gevallen laag opgeleid > zwakke arbeidspositie

Feministische geschiedschrijving:

1/ idealisering v periode voor de industrialisatie, zien ze als 'goeie oude tijd':

2/ Met de industrialisering en komst kapitalisme zou er sprake geweest zijn v terugdringen en een degradatie v vrouwenarbeid.

HUWELIJK:

12de eeuw: consensus

Tot in de **12de eeuw** was aanwezigheid inzegende priester niet vereist, al was de thuis gegeven zegen in de **11de eeuw** wel gangbaarder geworden.

12de eeuw: Inzegening verplaatst naar poort vd kerk

13de eeuw: Afkondiging v aanstaande huwelijk / resulteerde in huw. als sacrament

Middeleeuw: Volgens middeleeuws canonieke recht: geldig huwelijk als man en vrouw formeel hadden ingestemd met het huwelijk. Huwelijk werd voltrokken, en was daarmee onontbindbaar door de bijslap. **LATE MIDDELE-EEUWEN:** huwelijksvoornemen openbaar gemaakt, huwelijk door pastoor inzegenen, DEZE BEIDE LAATSTE ZAKEN WAREN GEEN ABSOLUTE VOORWAARDEN VOOR DE GELDIGHED VH HUWELIJK. In de **16de eeuw** werd de basis voor het huwelijk verzwakt door de *reformatie*, gevolg geen duidelijk meer over wereldlijk en kerkelijk gezag inzake huw. sluiting.

Publieke huw. sluiting in tal v definitief landen geregeld. Concilie v Trente zorgde voor duidelijkheid voor Katholieken: Probleem v clandestiene huwelijken: werd bepaald dat behalve de pastoor er twee of drie getuigen bij aanwezig moesten zijn. **Werd het huwelijk zonder pastoor gesloten dan kon het v oortaan nietig worden verklaard.**

In protestante landen werden nieuwe regels voor kerkelijke en wereldlijke overheid inzake huw. sluiting ontwikkeld.

Predikant nam ongemerkt rol v priester over.

ANDERS VERLIEP DE ONTWIKKELING IN CALVINISTISCH NEDERLAND:

1-gereformeerden vonden huwelijk een 'politieke' zaak (wereldlijke christelijke overheid, ook zij hadden zich ontworsteld aan tirannie vd paus)

2-Staten v Holland (1580): "politieke ordonnantie": mensen die wile trouwen moesten zich melden bij magistraat of predikant.

3-namen v bruid en bruidegom werden 3x afgekondigd (stadhuis en kansel)

4-accent lag op bekendmaken v voornemen huwelijk.

a-geen beletselen > huw, gesloten voor magistraat of predikant

lidmaten in de gereformeerde kerk

katholieken in stadhuis

Huw. sluiting bij kath. en prot. liggen niet alleen in theorie, maar in de praktijk wordt het duidelijker door twee afgeleide zaken:

1-rol v ouders

a-calvijn achtte ouderlijke toestemming onontbeerlijk

b-geen noodzaak ouderlijke toestemming

2-onontbindbaarheid

a-protestanten kenden 2 gronden voor scheiding:

a1-wanneer liefdevolle verbintenis niet langer functioneerde, dit kwam voor bij: overspel en kwaadwillige verlaten

Daarna: Recht op nieuw huwelijk
b-kath.alleen scheiding v tafel en bed bij overspel en mishandeling
huw. bleef onontbindbaar

Church of England, erkende het protestantse principe v onontbindbaarheid niet
Sinds 'Politieke Ordonnantie' was huw. een politieke zaak. Predikant en ouderlingen probeerde wel huwelijken te redden, maar als er niets meer te redden viel stuurden zij de klagende partij naar de **wereldlijke o verheid**, het huwelijk was immers een politieke zaak.

- 1580 > Generaliteitslanden: a-Duurde langer voor huw, wetgeving was gerealiseerd.
b-In principe waren alle Katholieken aangewezen op het stadhuis, maar in Katholieke streken bleven Katholieke Priesters huwelijken inzegenen, ook al was het huwelijk tot een "politieke" aangelegenheid verklaard.
c-1656, kwam staten-generaal met "echtregelement", gold voor Generaliteit. Voortaan moesten Katholieken voor het stadhuis trouwen, in gehuchten waar geen schout was, moesten ze VERPLICHT hun huwelijk door een predikant laten inzegenen.
Situatie veranderde pas in Franse Tijd > invoering Burgelijk Wetboek.

HUWELIJK:

- Middeleeuwen Grootste deel vd middeleeuwen: lief tussen man en vrouw is niet belangrijk, laat staan noodzakelijk. Arrangeren huw., met een beslissende stem voor **oudere mannen** in beide families, en uithuwelijken v dochters door **vaders** waren regel onder de adel.
Onder andere omstandigheden in later tijd ook onder hogere burgerij.
Familiebelangen overheersten, menig v dochters en soms ook v zonen deed er niet of nauwelijks toe.
- 12de eeuw Kentering onder invloed v geestelijkheid.
Nadruk die vanaf die tijd in de visie vd kerk op een huwelijk gelegd werd is: **consensus** v beide echtelieden, dit doorkruiste het arrangeren v huwelijken en versterkte in principe de positie vd bruid. Het bood vrouwen de mogelijkheid bij de keuze v een huw. partner hun keuze te laten meewegen.
Natuurlijk behielden ouders invloed op de partnerkeuze bij huwelijk v hun kinderen, een invloed die in de
- Latere mid.ew. In het ideaal v "hoofse liefde" in de latere middeleeuwen zijn ook aanwijzingen te vinden voor een groeiende betekenis v affectie tussen mannen en vrouwen.
De "hoofse liefde" bleef standhouden, een wijdere verbreiding ve "romantische liefdesideaal" vond pas veel later plaats, eisen v maagdelijkheid en levenslange huw. trouw legden ook beperkingen aan het gedrag v vrouwen, maar het ideaal bleef standhouden en was in de
- zestiende eeuw** nadrukkelijk werd herbevestigd en versterkt. maar de centrale plaats vd **consensus** bij de huw. sluiting bleef gehandhaafd, zowel onder **katholieken als onder protestanten**, zowel bij de kerkelijke huw. sluiting als bij het later tot ontwikkeling gekomen burgerlijk huwelijk.
Visie dat liefde **geen** gewichtige voorwaarde was bleef lang bestaan, ook in andere lagen vd bevolking, maar het belang v echtelijke liefde als het huw. eenmaal gesloten was, werd vanaf de **twaaalfde eeuw** keer op keer door de kerk beklemtoond en later al evenzeer door vele niet tot de geestelijkheid behorende moralisten.
- 1450-1650: a- onder Hervorming wordt **huwelijk** meer beschouwd als onderdeel v Gods schepping, voorkeur voor ongehuwde staat (celebaat als hoogste) neemt af.
b- echtelijke liefde wordt geprezen, ontstond gezinsmoraal waarin het gezin werd als geëigende opvoedingsinstituut
c- vrouwenbelangrijke taak opvoeding, amn hoofd vd vrouw, vrouw hulp vd man. Positie vd man werd nog versterkt door opvattingen over godsdienstoefening onder **protestanten**. [was meer algemeen christelijk, man moest ook zorg dragen voor welzijn vrouw en kinderen] Man moest vrouw niet behandelen als ondergeschikte maar haar leiden 'in christelijke liefde'
- 16de eeuw Lage Landen: **adel** gewoonte om binnen de groep te trouwen. Stonden teveel materiële en politieke belangen op het spel bij adellijke huw. sluiting. Het huw. was te belangrijk om aan echtelieden over te laten, het was primair een alliantie tussen twee families. (Men huwde ook wel eens met de goeie burgerij)
- 16-17de eeuw: **adel**: men zag geen noodzakelijke tegenstelling tussen affectie en materiële belangen. Integendeel, een goed huw. moest beide elementen verenigen, op alle gebieden moest harmonie bestaan: stand, afkomst en familierelaties, vermogen, opvoeding, leeftijd en temperament.
- 16de eeuw Lage Landen: er moest bij huw. harmonie in geloof heersen (Erasmus)
- 17de eeuw Huw. bijbel van Cats (calvinist) werd in alle kringen vd Nederlandse gewesten gelezen.
- achttiende eeuw** onder de burgerij en in hogere kringen richtinggevend geworden bij de keuze v een huwelijkspartner.

MACHTSOVERWICHT V MANNEN OP VROUWEN

Drie verklaringen:

- 1- godsdienstige wil van goden
- 2- filosofische vrouwen verstandelijk zwakker en minder bekwaam, zoadt onderschikking aan mannen in de natuur en in de rede lag
- 3- wetenschappelijke = bekende hypothetische [niet te bewijzen] verklaring

Drie machtsbronnen waarop machtsoverwicht v mannen berustte:

1- superieur organisatievermogen	jacht en oorlogvoering
2- grotere fysieke kracht	uithoudingsvermogen bij -1-
3- grotere kennis	gevolg van -1 en 2-

MACHT V VROUWEN

- 1- vermogen om kinderen te krijgen [mannen verzekeren v nageslacht]
- 2- mannen seksuele gunsten te verlenen
- 3- vermogen om voor mannen te zorgen
- 4- beschikking over bezit adel [invloedrijke fam., belangrijke relaties]
- 5- beschikking over arbeidskracht boerensamenleving

Uit vroege Germaanse *leges* bleek dat de macht vd mannelijke echtgenoot niet zo absoluut was als die vd Romeinse *pater familias*: echtgenotes dienden bv geraadpleegd te worden bij belangrijke zaken, hadden eigen bezittingen en controle over hun erfdeel.

De **aristocratische familie-*r* evolutie** uit de elfde eeuw heeft de positie v adellijke vrouwen aanzienlijk verslechterd. Voorgaande laat algemene these v mannelijke dominantie en vrouwelijke onderschikking, zeker wat betreft de fase vd agrarische samenleving in Europa, onverlet, maar maakt wek duidelijk dat vrouwen **nimmer mach teloo**s zijn geweest; dat ze altijd over aanzienlijke machtsbronnen hebben beschikt; en dat de these aanzienlijk genuanceerd dient te worden bij toepassing op een specifieke samenleving in een bepaalde periode.

Het is v belang gebleken de machtsverschillen tussen de seksen ook altijd te plaatsen binnen de context v anders gefundeerde machtsverschillen binnen een samenleving.

VERPREUTSING

Na de verlichte opvattingen over seksualiteit in de aristocratische **18de eeuw** werd de **19de eeuwse** seksuele moraal gekenmerkt door wat Van Ussel **VERPREUTSING** heeft genoemd: een negatieve houding tegenover lustbeleving in het algemeen en seksualiteit in het bijzonder, een taboe op alle uitingen v lichamelijkheid en een repressie op seksuele gevoelens. Op deze wijze demonsteerde de **burgerij** haar fatsoen en betrouwbaarheid en zette zich niet alleen af tegen de onbetrouwbare aristocratie, maar ook tegen de lichtzinnigheid en onbeheerstheid v 'lagere' groepen. Kinderen en jonge volwassenen werden zoveel mogelijk onwetend gelaten over, en weggehouden van alles wat met seksualiteit te maken had. Vrouwen werden getraind hun seksuele gevoelens te onderdrukken en gingen zonder kennis op dit terrein het huwelijk in. [Vrouwen werden gezien als moraal hoogstaande wezens die geen of weinig seksuele behoefte kenden. Niet alle auteurs zijn het eens over de mate v repressie v seksualiteit in burgerlijke gezinnen. Dit neemt niet weg dat seksualiteit als 'verboden terrein' in het huwelijk een dubbele moraal voedde, dwz vrijheden v mannen.

Voorwaarden verpreutsing:

- 1- jongere en oudere kinderen geen getuige meer v seksuele activiteiten v ouders
#- in gescheiden vertrekken de nacht doorbrengen > ruimere behuizing met meerdere kamers > zekere welstand vereist.

- 2- scheiding tussen opgroeiende jongens en meisjes

Alleen onder condities, die voor 1800 slechts voor weinigen golden en die pas in de 19de en 20ste eeuw binnen het bereik v velen kwamen. Pas toen werd mogelijk kinderen onwetend te laten over hun eigen seksualiteit en die v anderen.

ZEDELIJKSHEIDSWETTEN 1911

1ste hoogtepunt zedelijksoffensief.

Belangrijkste onderdeel: bordeelverbod [prostitutiebestrijders waren al sinds 2de helft 18de eeuw actief] / niet alleen confessionelen maar ook feministen juichten dit toe. Hiermee was stilzwijgende acceptatie als 'noodzakelijk kwaad' verworpen. Daarnaast ook verbodsbepalingen op homoseksuele handelingen met minderjarigen, verscherping vd verbodsbepalingen v abortus criminalis en een bemoeilijking v geboorteregeling dooe een verbod op en openlijk tentoonstellen en aanprijzen v geboortebepurende middelen. [Laatste bepaling expliciet tegen de Neo-Malthusiaanse bond]

Wetten werden aan genomen door: christelijke partijen maar ook een aantal liberalen en socialisten (grote meerderheid). Dit wijst op een overeenstemming v versterking v het zedelijkgehalte van de natie.

Was ook tegen vrouwenarbeid.

Voorwaarden verpreutsing:

- 1- jongere en oudere kinderen geen getuige meer v seksuele activiteiten v ouders
#- in gescheiden vertrekken de nacht doorbrengen > ruimere behuizing met meerdere kamers > zekere welstand vereist.

- 2- scheiding tussen opgroeiende jongens en meisjes

AFFECTIEVE RELATIES: OUDERS-KINDEREN, veranderingen in de tijd

1-kinderen meer mogelijkheden tot overleven

#- kindersterfte drastisch gedaald, hygiëne en voeding sterk verbeterd, ziekten doeltreffender gestegen

2-relatief minder kinderen in gezinsverband

#- kwaliteit affectieve relaties tussen ouders en kinderen verbeterd

3-voor kinderen meer een eigen wereld gekomen

#- welvaart komt uit in kinderbezittingen

4a-meeste kinderen geen economische bijdrage aan gezin

4b- worden niet beschouwd als oudedagsvoorziening

STAAT TEGENOVER: dat ze 'GELUK' van ouders moeten vergroten. De fysieke en emotionele belasting van het kind is daardoor veranderd en de functie van kinderen is een andere geworden.

5- worden door ouders consistent behandeld

#- minder grote uitschieters tussen hardheid en verwaarlozing / zachtheid en vertroeteling

Twee problemen voor kinderen:

1- een relatief sterk groeiend aantal kinderen wordt geconfronteerd met scheiding tussen ouders

2- kunnen misschien moeilijker afscheid nemen van kinder- en jeugd jaren

#- daardoor zou het moeilijker kunnen worden zelf een ouderrol te vervullen